

ЧОРТКІВСЬКА ОФЕНЗИВА ЯК ВИДАТНА СТОРІНКА ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ 1917–1921 РР.

Ковальчук Ю. П.,

*викладач Чортківський навчально-науковий інститут підприємництва і бізнесу,
Західно-Українського Національного Університету,*

e-mail: ju.kovalchuk@wunu.edu.ua

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-1735-9901>

Мартинюк М. В.,

студент, Чортківський навчально-науковий інститут підприємництва і бізнесу

Західно-Українського Національного Університету

e-mail: maks.maks008@ukr.net

У тезах розглянуто передісторію, перебіг і наслідки Чортківської офензиви - найуспішнішої операції Української Галицької Армії (УГА). Охарактеризовано маловідому для українців, замовчувану імперськими істориками наступальну військову операцію УГА, здійснену в період з 7 по 28 червня 1919 р.

Чортківська офензива- історична назва наступальної військової операції Української Галицької Армії, здійсненої в період з 7 по 28 червня 1919 року. Вона була однією з найвизначніших наступальних операцій, що здійснила Галицька армія під час польсько-української війни в Галичині 1918-1919 рр. Близько 25 тисяч українських солдатів і офіцерів примусили відступити по всій лінії фронту 40-тисячну польську армію, добре озброєну і підсилєну французами.

Українсько-польська війна від самого початку розгорталася у несприятливих для ЗУНР зовнішньополітичних і внутрішніх обставинах. Країни Заходу, насамперед Франція, не підтримали державотворчих зусиль українців. Вони вбачали у Польщі надійного союзника у боротьбі проти більшовицької експансії та відновлення німецького реваншизму і тому підтримали територіальні домагання Польщі на сході. 13 листопада 1918 р. Українська Національна Рада ЗУНР видала закон про загальну військову службу громадян Західно-Української Народної Республіки [1, с. 573].

У лютому 1919 року командування Галицької армії розробило і успішно розпочало Вовчухівську операцію. Унаслідок наступу українських частин практично завершилося оточення Львова. Проте на вимогу Найвищої ради країн Атланти просування частин ГА було зупинено. Після безплідних переговорів із союзницькою місією на солі з генералом Бартелемі, яка висунула неприйнятні для української сторони умови перемир'я, бойові дії продовжилися. Але час був втрачений і польське командування, підтягнувши стратегічні резерви, зупинило наступ українських підрозділів.

У присвячених Чортківській офензиві дослідженнях подано кілька схем її хронологічного поділу. Дослідник Л. Макарушка [2] виділяє чотири періоди, М. Литвин [3]- три, польський дослідник М. Козловський [2]—два.

Бій за Чортків планувався Начальною командою як локальна операція для прикриття відступу, проте цілком несподівано започаткував широкомасштабний наступ ГА. Ця обставина спонукає виділити Чортківський пролом 7-8 червня як окремих етап.

УГА було затиснуто у невеликий трикутник біля Чорткова на південному сході Галичини (замкнений ріками Збруч та Дністер і лінією Гусятин-Улашківці-Товсте-Устечко). У цей критичний момент після наради (2 червня) у Бучацькому монастирі 9 червня 1919 р. уряд ЗУНР- Державний Секретаріат склав свої повноваження, а УНРада ЗУНР призначила Євгена Петрушевича диктатором ЗУНР. У той самий день командувачем 25-тисячної (за іншими даними- 19 тис. старшин і вояків у бойовому стані і до 50 батарей) Галицької армії був призначений генерал Олександр Греков, який разом із групою старшин підготував план наступальної операції у напрямку Чортків-Львів.

У період з 7 по 28 червня 1919 р., з метою розгрому угруповань противника у районі м. Чорткова та визволення всієї території ЗОУНР Українська Галицька армія провела Чортківський контрнаступ. Не дивлячись на меншу чисельність, брак озброєння і боєприпасів, українська армія звільнила десятки населених пунктів. Початком Чортківського наступу став бій за Ягільницю 7 червня 1919 р. Увечері 8 червня дві бригади Другого корпусу УГА зайняли м. Чортків, а 15 червня – Тернопіль, чим завершили перший етап операції. 11 червня 1919 р. УГА здобула м. Бучач.

Другий етап наступу УГА, кінцевою метою якого було здобуття Львова, розпочався 20 червня 1919 р. боями за м. Бережани. Розгромивши 21 червня переважаючі сили противника, УГА здобула місто. Розвиваючи початковий успіх, українські війська оволоділи Золочевим – 22 червня, Рогатином і Бурштином – 23 червня, Бродами – 24 червня, Ожидовом, Белзом – 25 червня. УГА змусила поляків відступити, аж на лінію Броди – Гологори – Перемишляни – Букачівці. Успіхи Галицької армії викликали величезне патріотичне піднесення у Галичині. До діючих частин Галицької армії зголосилися понад 90 тис. добровольців, але через брак зброї було прийнято тільки 15 тис. чоловік. Під час Чортківського наступу частини УГА відчували постійну нестачу зброї, боєприпасів та військового спорядження. Охоплене панікою, польське командування почало поспішно стягувати в район на північний схід від Львова всі наявні резерви.

УГА, перебуваючи в безвихідному трикутнику ворогів, здеморалізована невдачею, голодна, майже голіруч, при мінімальних засобах озброєння кинулася на противника. Але добре озброєний противник почав чинити чимраз сильніший опір, а потім перейшов у контрнаступ, таким чином відтіснивши УГА. Саме з цією проблемою пов'язують невдачу Чортківської офензиви (Якщо на початку червня у пересічного стрільця налічувалося 100 набоїв, під час битви за Бережани-20, то на початку липня на кожну гвинтівку Манліхера у ГА припадало менше 24 набоїв) [4].

Невдача Чортківської офензиви поставила перед командуванням УГА питання : «Що робити далі?». 8 липня 1919 р. до Борщева, де тоді перебував Є. Петрушевич, прибув С. Петлюра. На цій зустрічі, враховуючи складність

ситуації, було прийнято рішення про перехід УГА та уряду ЗУНР на Східну Україну. 16-18 липня УГА (чисельністю 40-45 тис. стрільців) перейшла Збруч і в Кам'янці-Подільському об'єдналася з армією УНР.

Чортківська офензива була останньою спробою змінити результат українсько-польської війни 1918-1919 рр. Зважаючи, як коливалося співвідношення сил сторін упродовж цього конфлікту, спроба виявилася запізнілою. Чортківська офензива стала найкращою операцією Української Галицької Армії під час українсько-польської війни 1918–1919 рр.

Список використаних джерел:

1. Рубльов О. Чортківська операція Української Галицької Армії 1919. Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін.: Інститут історії України НАН України. Київ : Наук. думка, 2013. Т. 10 : Т – Я. С. 573.
2. Дедик О. Г. Чортківська офензива. Львів: Астролябія, 2015. 232 с.
3. Литвин М. Українсько-польська війна 1918-1919 рр. Львів, 1998. С. 374-380.
4. Карпинець І. Пролом під Чортковом. Галичина: військова історія 1914–1921 рр. Львів, 2005. 376 с.